

Arany János életműve, epikus költészete

„TOLDI VAGY NEM TOLDI”

Javasolt feldolgozási idő: 1 óra 5 perc

1. feladat

Írd meg 12–16 mondatos összefüggő szövegben az öreg Toldi Miklós önéletrajzát! A számodra ismeretlen mozzanatokot pótold a fantáziáddal!

2. feladat

Olvasd el az alábbi szövegrészeket a Toldi estéjéből, majd válaszolj a kérdésekre!

1. Miért nincs Toldi már a királyi palotában?

6

Három éve történt, hogy az agg levente

A király haragját ősz fejére vette,

Gáncsolván az udvart, annak puha kényét,

Csinosabb szokásit és olaszos fényét.

Szálka volt szemében a sok díszpalota,

Szüntelen csak zsémbelt: „nem való ő oda,”

Míg, szaván marasztva, elküldé a király:

Hazamene halni, és most holt hire jár.

(Első ének)

2. Mi lett Toldi György sorsa? Ki beszéli el?

25

*Foly a munka, csak foly, ásnak együtt, ásnak,
De egy árva szót se szólnak egymásnak;
Foly a munka, csak foly, vége sincs már messze,
És még, hogy mit ásott, csak gyanítja Bence.*

Megszólal még egyszer faggatózás-képen:

*„Oh! talán ez a sír a György úré lészen,
Talán összeszedték elszórott csontjait,
Azt akarja uram eltemetni ma itt...?”*

26

*„Oktalan csevegés! magam is rátérek,
Hogy biz' éretlenség, amiket beszélek,
Mintha nem jól tudnám, Toldi György hol vagyon,
Gonosz végre jutván medvevadászaton:*

*Rút halállal halt meg, vadállat levágta,
Messze völgy hollója két szemét kivájta,
Kullogó farkasok rajta sorsot húztak:
Igy lett vége a rossz testvérnek, fiúnak.”*

(Első ének)

3. Miért megy fel Toldi ismét Budára?

35

Akkor a lóhátas így kezdte szólni:

„Jöttem kegyelmedhez, nagy jó uram Toldi,
Jöttem kegyelmedhez, mint hírmondó követ,
Fényes Budavárból hozván a hírt jövet...”

37

„Játék van Budában, fényes harci játék,
Sok magyar kidőlt már, de egy olasz áll még:
Olasznak süt a nap, annak áll a világ,
Magyar! este van rád, neked jóéjszakát.

Karján a pajzs, melyet viadalban nyere,
Rajta országcímer, hazánk szép címere;
Eladó a címer, nem is nagyon drága:
Nem arany, nem ezüst, – kis vér a váltsága.”

38

„De nincs a hazában, hiába keresnél,
Amely azt kiváltsa, egy kanál becses vér,
Ami van, az olcsó, nincsen semmi ára,
Ingyen öntik a vár szomju piacára.

Most az olasz, mint egy hím páva, kevélyen,
Országcímerünkkel hazájába megyen...”

„A pokolba megyen!” rivalkodik Toldi,
„Vén sas, ifjodjál meg, nem érsz rá meghalni!”

(Első ének)

4. Milyen öltözékben és fegyverzettel jelent meg Toldi a párviadalon?

4

*Ekkor a várkapus kürtjével jelt adott,
Patkók csattogása messziről hallatott,
A király megállott, az urak is szinte,
Nagyot várt a népség, mind arra tekintte.*

*Pej paripán vágtat egy iszonyú barát,
Ki magára öltött egy durva szőr harát,
Mely feje bubjától a sarkáig leér, –
Derekán keresztül kötve vastag kötél.*

5

*Rőt csuklyája megől a képe sem látszik,
Mert levonta mélyen, egész az orráig,
Egyebütt takarja szakálla, bajusza,
Mint fejr zászlócska, szellőháton uszva.*

*Öklelő dárdája, melyet bal kezén hord...
Vélnéd, hurcol egy nagy pusztai kútostort;
Olyan hosszú, mondom, de nem oly hajlékony,
Vendégoldalnak sem lenne biz' az vékony.*

6

*Csípejéről görbe kardja lóg, szertelen,
Jóval alul ér az a vaskos kengyelen.
Rezes volt valaha, most is látszik rajta,
Csakhogy a réz most már zöldet játszik rajta.*

*Kétfelől a kápán két tömérdek fegyver –
Egy hadi szekerce s egy buzogány hever:
Otromba két szerszám, ordasnál ordasabb,
Nem kímélte tőlük a cigány a vasat.*

(Harmadik ének)

5. Az öreg Toldi az olasz bajnokkal másképp bánik el, mint a fiatal Toldi a cseh vitézzel. Mi a különbség a két magatartásmód között?

40

*Az idegen bajnok gyorsan visszafordul,
Vér fut a szemébe, részeg, de nem bortul,
Él, hal, neki mindegy, rohan a barátira,
Ágaskodik a ló, villámlik a dárda:*

*Mintegy el akarja ellenét gázolni, –
Csakhogy nem ereszti ám oly közel Toldi:
Szügyének feszíti nagy öklelő fáját,
Úgy buktatja hanyatt a lovat s gazdáját.*

41

*Ekkor a vén Miklós leugrik lovárul
És kivont fegyverrel az olaszhoz járul;
A király engedne: „Kegyelem!” kiáltja,
De előbb járt a vas, Toldi Miklós bárdja.
Maga lóra pattan, maga Bencének int,
Azzal útat veszt a sokaság közt megint:
Megfélemlik a nép, csak bámul utána, –
Míg el nem csapódnak egy közel utcára.
(Harmadik ének)*

6. Miért mondja ki a király a halálos ítéletet Toldira?

15

*Hallván e gúnyos dalt a szilaj úrfiak,
Jobbra, balra dőlnek a nevetés miatt,
Ütik a kis pizét: „Nem való ez, vessz meg!”
Kiáltják kacagva: „Sose történt ez meg!”
"Hogy is van még egyszer?" „Fúdd el, hékám, újra.”
S a pisze belékezd, a többi tanulja;
De nyilik az ajtó és belép a bajnok,
Egy szempillantásra vége lesz a zajnak.*

16

De nehéz megkapni nyargaló szekeret,
Nehezebb a kedvet, ha nagyon megered:
A fiúk se hosszan győzik türelemmel,
Kékvörös orcával és dagadó szemmel;
Csakhamar zsibongni kezd a darázséfeszek:
Egy kiáltja: „Píh, be penészszagot érzek!”
„Ni az öreg molnár!” súgja másik „látod,
Hogy' fejéhez verték a nagy lisztes zsákot?”

17

Felel a harmadik: „E bizony, hé, halász:
Lám! kiverte állát a szálka, vagy kalász.”
Egy kiált: „Atyafi! mit akarsz a lúddal.”
S Toldi háta megett kezdődik a gúnydal.
De jaj, aki kezd! de jaj, aki fújja!
Egyet kanyarodik Toldi menteujja;
Rendre dől az apród, mint a zöld fű nyáron:
Sok fiú megsérül, szörnyet is hal három.

18

Lett aztán ijedség, élők jajgatása,
Haldoklók nyögése, fogcsikorgatása;
Toldi meg dühösen a királyhoz ronta,
És mennydörgő hangon ilyen szókat onta:
„Király, ha nem nézném vitézi voltomat,
Majd fejedhez verném hét-tollú botomat,

*Másszor megfeddenéd apró kölykeidet,
Hogy meg ne csufolnák vitéz vén fejemet."*

19

*Szólt és a palota megrázkódott belé;
Nagyfejű buzgányát magasra emelé,
Ábrázatja tűz lett, amit ősz hajának
Fehérlő havasi el nem olthatának.*

*Így, a már becsődült apródokon átal,
Iszonyú dühösen a szabadba gázol,
A legénység hátrál, szétfutkos előle,
Mintha porkapáló fene bika jőne.*

20

*A király nem tudja, mi? s miért történik?
Szemének, fülének nem hiszen, csak félig;
Szeme a távozó vén bajnokra tapad,
Füle visszacseng-bong minden hallottakat.*

*Majd, hogy a büntettet hallja a csoporttul,
Meghűl benne a vér, ábrázatja mordul,
S kiált, odakapván kézzel a szivére:
„El kell fogni Toldit! halál a fejére!"*

(Ötödik ének)

7. Mit tartalmaz Toldi végrendelete?

28

*„Végső rendelkezést tennék: de hát minek?
Nem igen van: miről. S ha volna sincs: kinek.
Nem hagyok örököst... csak egy hű cselédet:
Azt kötöm szivedre – meg a magyar népet.
Szeresd a magyart, de ne faragd le” – szóla,
„Erejét, formáját, durva kérgét róla:
Mert mi haszna sí mább, ha jól megfaragják?
Nehezebb eltörni a faragatlan fát.”
(Hatodik ének)*

8. Mit mond Lajos király a haldokló Toldinak, miért kell más erkölcsöket képviselni a jelenben?

31

*„Vagy hát nem szeretet volt, hanem gyűlölség.
Hogy simítani kezdtem a nemzet erkölcsét,
S azt akartam, hogy a népek dísze legyen,
Kivel becsületet valljak és ne szégyent?...”*

*Hajt az idő gyorsan – rendes útján eljár –
Ha felülünk, felvesz, ha maradunk, nem vár;
Változik a világ: gyengül, ami erős,
És erős lesz, ami gyenge volt azelőtt.*

32

*„Hajt az idő, nem vár: elhalunk mi, vének,
Csak híre marad fenn karunk erejének:
Más öltőbeli nép, más ivadék nő fel,
Aki ésszel hódít, nem testi erővel.*

*Ím az ész nemrég is egyszerű port talált,
Mely egész hadakra képes szórni halált;
Toldi vagy nem Toldi... hull előtte sorban:
Az ész ereje győz abban a kis porban!”*

(Hatodik ének)